

ničenje demokracije in miru. Zveza narodov je druga os. Hudo nam mora biti ob misli, da se hočemo Slovenci vrteti okoli prve in vzdrževati tradicijo Svete zveze. Saj je vendar vse tako jasno, da ne bi smelo biti vprašanja. Gre za demokracijo kot življenjski princip z zadnjimi posledicami.

Albert Kos.

Polemika

Pojasnilo

Sprva nisem mislil odgovoriti na antikritične glose, s katerimi je profesor dr. Kidrič poskusil v zadnji številki Ljubljanskega Zvona zavrniti nekatere trditve v moji kritiki svoje izdaje Prešerna. Toda ko sem si opazke dr. Kidriča natančneje prebral, sem sklenil, da mu nekatere stvari pojasnim. Sicer sem se trudil že pri pisanju kritike, da bi povedal vse nedvomno in stvarno. Toda človeku ni vedno dano, da bi pisal tako, da ne bi bilo nobenih dvomov o tem, o čemer govori.

Iz prvih dveh odstavkov moje kritike pač spozna vsakdo, kdor hoče, zakaj mi je žal, da se nista združila pri delu za končno Prešernovo izdajo prof. Kidrič in dr. Žigon. Ne zaradi vprašanja, kako prenesti Prešernove pesmi iz njegove pisave v našo. To je sicer pomembno vprašanje, vendar v celoti vsega, kar mora opraviti prešernoslovec, — najmanjše. Pač pa zato, ker sem primerjal Žigonov kronološki pregled prvih tiskov s Kidričevim Vodnikom za čitanje Prešernovih pesnitev. Ali nisem označil poslednjega kot „dragoceno dopolnilo h kronološkemu pregledu“? Komu se ne bi pri taki primerjavi vzbudila žalost, da se pri nas vsaka narodna naloga rešuje na dvojni podlagi. Zato pa tudi nismo rešili še nobene, niti najvažnejše ne.

Prav tako in še bolj me je seveda žalostilo, ko sem pred leti zaman skušal pridobiti doktorja Žigona, da bi skupaj dala na svetlo Levstikove zbrane spise. Večkrat sem ga iskal na stanovanju na Ahacljevi cesti, trkal dolge minute na njegova vrata, pisal mu potem priporočeno pismo, ki mi ga je pošta čez nekaj tednov vrnila odprtega, ker mu ga niso mogli izročiti. Ko sem srečal doktorja Žigona v gostilni, sem mu povedal svojo željo. Toda ni mi je mogel izpolniti. Priznam pa na glas, da je velika škoda, da se je tako zgodilo, da dajem Levstika na svetlo jaz in ne dr. Žigon. Glede na Kidričev zagovor zoper nekatere moje poprave njegovih sprememb Prešernove pisave to-le:

1.) priznam, da je v 7. kitici Lenore prav: 'zklíče in ne sklíče. V Čbelici I. str. 91. beremo namreč: „Kdo neki nam isklizhe izs grobov fpet merlizhe.“ V Poezijah 1847. str. 59. pa:

„Al obhajilo sklíče
Iz grôbov vùn mrlíče?“

V muzejskem rokopisu pa beremo: 'sklíče, oziroma 'sklíce, prav tako tudi v faksimilirani izdaji: 'sklíče.

Premotila me je le Kidričeva opomnja na str. 385. šte. 47., kjer pravi, da je popravil Prešernovo obliko: sklíče v 'zklíče, glasiti pa bi se moralo: 'sklíče v 'zklíče, kajti oblika v Poezijah, na katero se prof. dr. Kidrič sklicuje, je nastala zaradi tiskarske pogrške.

2.) trdim pa še, da je nesmiselno postavljati apostrofe tja, kjer pesnik pod vplivom moderne vokalne redukcije ni izgovarjal nobenega samoglasnika, kar je tudi v opreki s Kidričevim poglobitnim načelom: ohraniti glasoslovne in slovniške posebnosti Prešernovega jezika ter prenoviti le pravopis.

3.) Obliko: varji sem zagovarjal vsaj z isto upravičenostjo kakor profesor dr. Kidrič obliko: vari, kajti v Slovesu od mladosti je tudi on pustil v 7. vrstici Prešernovo obliko: varji.

4.) Naglase na zlogotvorni r smatram slej ko prej za tipografsko zablodo, če že ne za nezvestobo zoper Prešernovo grafično posebnost. Radoveden sem, kako bo bral r z naglasom Čeh ali Poljak.

Ker pa profesor dr. Kidrič vprašuje, potem ko zmagovito vzklika, da se z dr. Žigonom strinjata glede na prenovitev Prešernovega pisanja, ali je moj „klik po združitvi“ „odmev neprevidnosti in slabega poznanja“ Žigonove „Prešernove čitanke“, mu zaupam kot odgovor, da jezik in pisava njegovega Prešerna nista niti dosledno Prešernova niti dosledno modernizirana, temveč da visita nekje nad obema idealoma. Vendar ne bom našteval nedoslednosti, tiskovnih pomot in tega, kar spregleda najvestnejši človek pri takšnem delu, kajti njegovega Prešerna prebiram tako, kakor ga je urednik hotel podati in ne kakor se mu je tu in tam pone srečilo zaradi nepregledne snovi ali pa stavčeve nepazljivosti. Prosil bi ga samo, naj tudi on Sodobnost tako prebira.

Prof. dr. Kidrič se tudi po nepotrebnem razburja zaradi moje opazke, da Ponočnjak ni balada, čeprav jo je Prešeren tako imenoval. Noče videti v njeni vsebini, ne v naslovu in ne v Prešernovi oznaki romantične ironije. Nimam pravice, da bi mu očital karkoli, če ta razposajeni kuplet, veže s kesanjem, ki ga je baje čutil Prešeren 1832. l., ker je zapustil Khlunovo gospodično. (Prim. Ljubljanski Zvon, 1934. l. str. 619.) Rahlo sem označil v kritiki le svoj dvom, da bi bilo mesto te pesnitve med baladami. Profesorju doktorju Kidriču pa se je pri moji opazki zazdelo, da trdim, da je Prešeren to zgodbo bral pri Ivanu Svetokriškem. Tega nisem rekel, dasi ni nemogoče, da je Čop zares bral kaj podobnega pri Svetokriškem ter je zgodbo pripovedoval Prešernu.

Ta opomba je skoraj preveč pozitivistična, tako da se bojim, da se res ni motil neznani kritik v Sodobnosti, ki si je edini med slovenskimi „literarnimi zgodovinarji“, ki so trgali mojo slovstveno zgodovino v slovenskih časopisih od Straže v viharju pa do Sodobnosti, upal zapisati o njej tudi nekaj pohvalnih besed. Ta me je namreč, kakor sem zvedel iz Kidriča, razglasil za „pozitivista v mišljenju in metodi.“ Jaz pa, nesrečnež, še doslej nisem „protestiral proti temu,“ kakor berem v Ljubljanskem Zvonu. Zato pa tudi po mnenju profesorja doktorja Kidriča ne smem trditi, da se do jedra Prešernove poezije ne da priti z raznimi, sicer pozitivnimi, a za bistvo neke umetnine nevažnimi ugotovitvami, na pr. da so njenega avtorja slabo ocenili birokratje pri odvetniškem izpitu, da je bil nesrečno zaljubljen, da mu je grenila življenje muhasta in nesrečna ženska, s katero je imel troje nezakonskih otrok itd.

Neresničnost takšnega pozitivizma sem dobro občutil, ko sem sestavljal Pregled slovenskega slovstva. Zato sem se trudil, da bi našel čistejši in globlji vrelec, iz katerega je poteklo naše slovstvo. Ne toliko osebna sreča ali nesreča, kolikor zavest narodnega in občečloveškega glasništva se mi je zdela ona „tajna oblast“, ki sili pesnika, da se izpoveduje ter oblikuje nov svet umetnostnih zakonov.

Danes vem, da tudi ta misel združena z zavestjo individualnega poslanstva in osebne radosti in bolečine ne obsega celotne resnice pesniškega ustvarjanja, temveč da je to skrivnost, ki izvira iz tisoč vzrokov in iz nobenega, dana po nadprirodni nadarjenosti ter deluje zaradi tisočerihi telesnih in duševnih dispozicij in doživljanj, usmerjena od duha naroda in človeštva.

Da pa mi profesor dr. Kidrič sedaj trga kopje iz rok, ter se brani, češ da tudi mene „diči“ tista trdka, katero bi jaz rad obesil njemu, se mi zdi nepravilno. Saj

še ni poteklo toliko dni od takrat, ko so me prav zaradi mojega, sicer še nejasnega upora zoper pozitivistične metode v slovstveni zgodovini, gonili njegovi učenci celo leto kot divjačino po idiličnih logih slovenske slovstvene zgodovine.

A. Slodnjak.

Kronika

Slepa filozofija in slepi filozofi

Velika gospodarska kriza je vplivala tudi na duhovno življenje in je povzročila vrenje tako v znanosti kot v umetnosti. Temu vplivu zunanjega, snovnega sveta se ni mogla izogniti niti filozofija, čeprav se mnogim filozofom zdi, da njihova znanost (ali umetnost — kajti razni filozofi pojmujejo na različni način pomen, naloge in metode svojega predmeta) nima nobene zveze s surovo resničnostjo, z umazano vsakdanjostjo, temveč je le plod njihovega čistega razuma, njihovega po možnosti vsega snovnega očiščenega izkustva. Sirova resničnost je razdelila filozofe na dve struji: del filozofov se je začel zavedati, da je tudi otipljiva vsakdanjost, ki je sestavljena iz tako imenovanih malenkosti, vredna razmišljanja in znanstvenega raziskovanja; ta del filozofov je začel priznavati, da filozofija v dotiku z resničnim zunanjim svetom celo lahko izboljša in izpopolni svoje metode ter se polagoma omeji na tisti krog pojavov, ki ji kot posebni znanosti poleg drugih znanosti pripadajo, to je, na zakone, po katerih se ravna naše mišljenje, ali z drugimi besedami, filozofija se omeji na formalno logiko in dialektiko; drugi del filozofov pa se je prestrašil trmaste vsakdanjosti, ki na vsakem koraku odkriva brez usmiljenja napake njihovih sistemov, ki razgalja vso zlaganost in onemoglost njihovih psihologij, metafizik, etik itd., in ta del filozofov se čim dalje bolj zateka v mistiko.

Pri vsakem filozofskem pojavu lahko ugotovimo, ali spada v prvo ali v drugo skupino. Tako ugotavljanje je celo naša dolžnost, če nočemo hoté podpirati mračnijaštva, ki ima svoje čisto določene namene. Zato je treba odkrito poudariti stališče do nemškega filozofa dr. A. Lieberta, ki se je na svoji poti iz Belgrada v Švico ustavil v Ljubljani ter se je ponudil prof. Vebru, znanemu slovenskemu filozofu, da bi predaval v filozofskem društvu o filozofiji. Prof. Veber je to ponudbo z veseljem sprejel in tako je dr. A. Liebert predaval 24. oktobra na univerzi o „nalogah in mestu filozofije v sedanjosti“.

Dr. Liebert je poudaril veliki pomen, ki ga ima filozofija v duhovnem razvoju človeštva. Vsa duhovna eksistenca človeka se združuje v filozofiji. Filozofija ne živi samo v posameznih glavah, filozofija je povsod pričujoča, filozofija živi med milijoni ljudi. Toda ljudje se že dolgo trudijo, da bi napravili iz filozofije znanost, filozofi iščejo neko znanstveno metodo. Že veliki, morda največji filozofski genij Plato je odkril dialektično metodo. Za njim se je Descartes postavljal s tem, da je našel pravo metodo; delu, ki ga je napisal pred bitko na Beli gori, je dal naslov „Razgovor o metodi...“ Veliki Kant pa je obdeloval filozofijo s svojo transcendentno metodo. In vendar moramo priznati, če pregledamo vse te genialne poskuse največjih filozofskih genijev, da ni nihče našel metode, ki bi bila dokončna in odrešilna. Dialektika filozofskega razvoja povzroča to. To je veliki paradoks filozofije. Po mnenju dr. Lieberta ni v tem nikakega skepticizma. Priznati moramo pač, da filozofija uhaja znanstvenemu prijemu, filozofije dojeti ne moremo.

Če pa filozofija ne more po poti znanosti, ji ostane široka pot svobode. In filozofija gre po tej poti svobode pravtako kot religija in umetnost. Filozofija je